

Program EU za izmenjavo premogovniških regij

Izmenjava med Savinjsko-Šaleško (SI) in Šlezijo (PL)

exchangeEU

Študijski obisk v Šleziji na Poljskem

Delegati iz Savinjsko-Šaleške regije (Slovenija) in Šlezije (Poljska) so se srečali v Bytomu, največji premogovniški regiji v Evropi, da bi razpravljali o **diverzifikaciji industrije, revitalizaciji in strategijah za prehod na čisto energijo**.

Obe regiji se soočata z izzivom raznolikosti svojega poslovnega okolja in privabljanja novih industrij. Pogovori so se osredotočali na izboljšanje infrastrukture, vključno z avtocestnimi povezavami, stanovanjskimi možnostmi za mlade in gospodarskimi pogoji. Predstavljena je bila tudi **posebna ekonomska cona Katowice** (KSSE), ki je predstavila svoj model spodbujanja podjetij in MSP k selitvi v Šlezijo s pomočjo davčnih oprostitev. Predstavniki Velenja so prav tako predstavili načrte za **Center prihodnosti**, ki si prizadeva privabljati talente, ustvarjati nova delovna mesta, spodbujati inovativnost ter revitalizirati Staro elektrarno.

Kot skupna izziva sta bila prepoznana prenova obstoječega sistema daljinskega ogrevanja in raznolikost oskrbe z energijo z uporabo obnovljivih virov. Delegati so poudarili pomembnost energetske učinkovitosti pri prenovi stavb in ozaveščanju državljanov.

Udeleženci so se udeležili obiska revitalizirane toplotne elektrarne **Szombierki**, ki je trenutno kompleksno obnovljena s strani skupine zasebnih investitorjev **ARCHE**. Ta lokacija bo vključevala večnamenske prostore, kot so pisarne, hotel s kopališčem in prostor za dogodke. Kot uspešen projekt zasebnega investitorja so izpostavili tudi **Športni center Skarpa**. Prejšnje zgradbe rudnika premoga **Rozbark** so bile prenovljene in spremenjene v največji plezalni objekt na Poljskem, ki vključuje telovadnico, hotel in savno. Letno privablja približno 100.000 obiskovalcev. Obisk je vključeval tudi revitalizirano post-rudarsko območje s golf klubom, nekdanjo četrtjo jeklarjev, nogometna igrišča in **Šlezjski muzej v Katovicah**.

Delegati pred zunanjo plezalno steno Športnega kluba Skarpa v Bytomu, foto Wiktorja Beckmann

Savinjsko-Šaleška regija, Slovenija

Vloge	Obisk regije
Glavni vključeni akterji	Urad za spodbude zelenemu prehodu Ministrstva za okolje, podnebje in energijo; Mestna občina Velenje
Strokovno področje	Sistemi daljinskega ogrevanja, EU sredstva, diverzifikacija oskrbe z energijo

Šlezija, Poljska

Vloge	Regija gostiteljica
Glavni vključeni akterji	Mesto Bytom, enota za preoblikovanje v razvoju in regijsko preoblikovanje Marshallovega urada
Strokovno področje	Pospeševanje poslovanja, razvoj projektov, privabljanje zasebnih investicij, revitalizacija postrudarskih in postindustrijskih zemljišč in infrastrukture



Profili regij

Na poti k pravičnemu prehodu s premoga+

V tekmi preoblikovanja stran od premoga sodelujeta vzhodna kohezijska regija in Šlezija. Šlezija še naprej izkorišča premog in načrtuje črpanje do leta 2049, vendar ni določena nobena zaveza glede postopnega opuščanja. Po drugi strani pa vzhodna kohezijska regija stremi k opustitvi premoga do leta 2033. Mestna občina Velenje si celo prizadeva doseči podnebno nevtralnost do leta 2030.

SAVINJSKO-ŠALEŠKA REGIJA, SLOVENIJA

V TEKU

Stanje postopnega opuščanja premoga¹



mesto pridobivanja premoga

~103.4

pribl. 103,4 milijona evrov letnih prihodkov

1,154

zaposlenih rudarjev

1

Deluje 1 rudnik premoga

0

elektrarn na premog v gradnji

35%

delež proizvodnje električne energije iz premoga

2033

Cilj zaprtja

Stanje pravičnega energetskega prehoda

Velenje je prejelo naziv »Evropsko zeleno City Leaf 2024« in se zavezal, da bo postal podnebno nevtralen do leta 2030.

Glavni projekti regije, vključeni v TJTP se nanašajo na rešitve daljinskega ogrevanja in rudarstva, revitalizacijo nekdanjih elektrarn in razvoj novih poslovnih območij.

¹ Pojasnilo referenčnega leta 2023.

ŠLEZIJA, POLJSKA

V TEKU

Stanje postopnega opuščanja premoga

2

rudnika premoga v kraju Bytom²

62.000

zaposlenih premogovnikov

2049

Cilj zaprtja

0

elektrarn na premog v obratovanju v Bytomu³

0

elektrarn na premog v gradnji

75%

delež proizvodnje električne energije iz premoga

Stanje pravičnega energetskega prehoda

Šlezija ima največji rudnik črnega premoga v Sloveniji EU in izvaja postopen prehod stran od pridobivanja premoga in zgorevanja. TJTP je bil odobren decembra 2022, kar temelji na nacionalni JTP in regiji strategijo „Zelena Šlezija do leta 2030“ – katere cilj je ustvari sodobno, konkurenčno regijo razvojne možnosti in visoka kakovost življenja v čistem okolju.

15 % načrtovanih investicij v programe in projekte Just Transition je oblikovanih za prekvalifikacijo in izobraževanje - vodik in čista mobilnost.

² vključno z enim zasebnim, 16 v Šleziji

³ v Šleziji pa nad 20

Pogosti izzivi

- Gospodarska odvisnost od velikih podjetij zahteva diverzifikacijo in privabljanje vlagateljev;
- Nizki stroški energije so zgodovinsko vodili do zanemarjanja ukrepov za energetske učinkovitost v obeh regijah, kar je povzročilo pomanjkanje ozaveščenosti državljanov glede varčevanja z energijo, prenove stanovanj in nadgradnje cevovodnega sistema;
- Potreba po infrastrukturi za privabljanje novih industrij, kot so avtocestne povezave, nizke cene in pripravljena zemljišča;
- Sisteme daljinskega ogrevanja je treba preoblikovati in prilagoditi obnovljivim virom energije, kar zahteva prenove stavb in negotove odločitve glede osredotočenosti na obnovljive vire energije.

Osrednje teme

Obe regiji sta začeli izvajati nedavno odobrene načrte za pravičen prehod na ozemlju. Izmenjava je predstavljala priložnost za izmenjavo najboljših praks glede strategij prehoda na čisto energijo, diverzifikacije industrije in možnosti revitalizacije.

Prehod na čisto energijo

Dekarbonizacija sistemov daljinskega ogrevanja (DHS) predstavlja velik izziv v obeh regijah. Glede na zgodovinsko odvisnost od poceni oskrbe s fosilnimi energijami so udeleženci razpravljali o potrebi po izboljšanju energetske učinkovitosti in prenovi DHS. Analizirani so bili prihodnji načrti za diverzifikacijo energetske oskrbe z malimi hidroelektrarnami, vključno z uporabo rudniške vode in vodika.

Diversifying industry & revitalisation

Delegati so se osredotočili na strategije za diverzifikacijo industrij in revitalizacijo rudarskih območij. Udeleženci so izmenjali zahtevne izkušnje pri privabljanju novih industrij in podjetij zaradi velike odvisnosti regij od nekaj velikih podjetij. Poleg tega so zainteresirane strani iz raziskovalnih inštitutov opazile nove rešitve za izboljšanje revitalizacije nekdanjih premogovniških območij med obiski kraja.

Priporočila

- + Skrbno finančno načrtovanje je ključno za zbiranje sredstev za vzdrževanje delovanja revitaliziranih objektov, saj so se projekti brez načrtovanih prihodkov izkazali za neuspešne;
- + Uvedba modela ESCO (energetsko varčno podjetje) bi lahko pospešila obnovo posameznih stanovanj. Energija podjetja zagotavljajo prihranke in ponujajo učinkovite rešitve, pri čemer se stroški pokrijejo z doseženimi prihranki;
- + Posebne ekonomske cone lahko učinkovito privabljajo vlagatelje v regijo s ponujanjem davčnih spodbud za prihajajoča podjetja;
- + Regije in mesta bi morali imeti večjo vlogo pri določanju svojih prednostnih projektov. Zato je pomembno, da se poseben

poudarek nameni krajem, ki imajo daljinske sisteme, da se zagotovi ustvarjanje okolju prijaznih in oglično nevtralnih regij;

- + Ciklične izmenjave izkušenj in medsebojno učenje med premogovniškimi regijami so ključnega pomena za učinkovit prehodni proces. Spodbujanje ukrepov za podporo gospodarstvu je pomembno: celovit pristop k podpori delovne sile je ključen za nagovarjanje različnih ciljnih skupin. Obe regiji sta izvedli programe za prizadete zaposlene, obstoječa MSP in prihodnje inovativno gospodarstvo.



“Program Exchange je zelo koristen, saj imamo priložnost srečati regije, ki se spopadajo z enakimi težavami in izzivi, ter hkrati nam omogoča, da se učimo drug od drugega.”

Karla Sitar,
Mestna občina Velenje, Savinjsko-Šaleška Regija



“Proces energetskega prehoda je dolgo in zanimivo potovanje, ki je včasih pomembnejše od cilja.”

Tomasz Janik,
Mesto Bytom, Šlezija

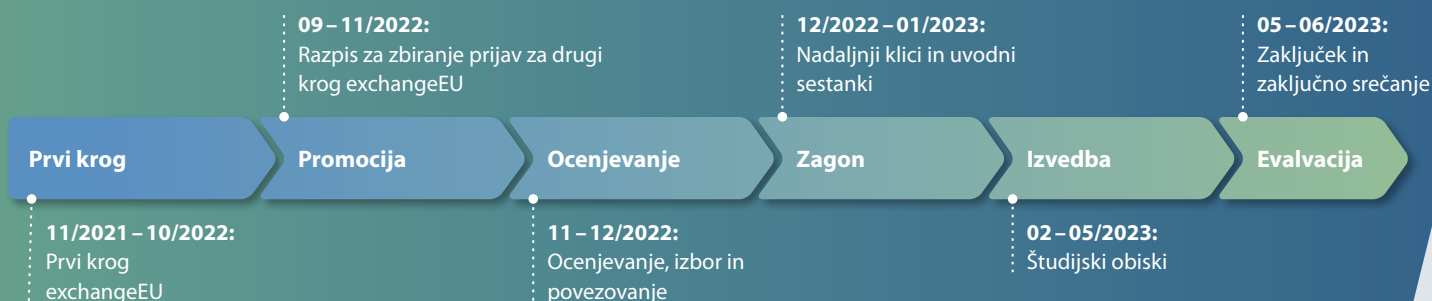
Učenje

- ✓ Obstaja skupna potreba po dobrih stanovanjskih možnostih, da bi mlade in družine obdržali v regiji;
- ✓ Tudi ob razpoložljivih sredstvih za investicije je ključnega pomena zagotoviti vire financiranja tekočega vzdrževanja;
- ✓ Z rudarstvom povezane industrije in delavci potrebujejo največjo podporo med prehodom, zlasti zato, ker se bodo delavci sčasoma upokojili s svojih delovnih mest;
- ✓ Omogočanje večjega vpliva in priložnosti lokalne skupnosti pri upravljanju financ in spodbud iz JTF je zelo hvaljevredna odločitev, saj je to priznanje njihovem strokovnemu znanju pri razumevanju in učinkovitem obravnavanju posebnih potreb regije;
- ✓ Pridobivanje vpogledov z različnih zornih kotov o podobnih problemih olajša postopno prilagajanje tranzicijskega procesa.

Razvoj programa

exchangeEU je sestavljen iz dveh krogov izmenjave, ki so potekali od novembra 2021 do junija 2023. Prvi krog je potekal od novembra 2021 do oktobra 2022, drugi krog pa se je začel novembra 2022. V vsakem krogu so regije kandidatke ustrezno obveščene glede na njihov pravični prehod in postopno

opuščanje premoga. Nato izbrane regije tesno sodelujejo pri razvoju študijskega obiska v eni od regij, ki je prilagojen njihovim specifičnim potrebam in tematskim interesom. V celotnem procesu jih podpirajo dodeljeni moderatorji izmenjave.



O exchangeEU

exchangeEU je program izmenjave za regije v prehodu v Evropski uniji (EU), ki uporabljajo premog, lignit, šoto in oljni skrilavec (premog+). Program je del pobude Premogovne regije v prehodu (CRIT), izvaja pa ga Evropska komisija.

exchangeEU je zasnovan kot platforma za olajšanje sodelovanja in medsebojnega učenja med regijami EU, ki se soočajo z izzivi uporabe premoga+, s ciljem spodbujanja izvajanja strategij pravičnega energetskega prehoda. Glavni cilj je podpreti regije EU+, ki še vedno uporabljajo premog, pri prehodu na nizkoogljične energetske sisteme ter zagotoviti gospodarsko diverzifikacijo in tehnološke inovacije, ki bodo hkrati zaščitile delavce in skupnosti. V okviru programa sodelujoče regije izmenjujejo izkušnje in sodelujejo pri reševanju trenutnih izzivov, s katerimi se soočajo pri svojem pravičnem prehodu. ExchangeEU tako omogoča vzpostavitev obsežne mreže strokovnjakov.

Rezultati drugega prijavnega kroga



Skupno je bilo za sodelovanje izbranih **17 premogovnih regij** v prehodu



Rezultat postopka ujemanja je bilo **9 izmenjav**, vključno s 5 pari regij in 4 trikotniki regij



Sodelujoče regije predstavljajo skupaj **11 držav članic EU**: Bolgarijo, Češko, Hrvaško, Estonijo, Nemčijo, Grčijo, Madžarsko, Poljsko, Slovaško, Slovenijo in Španijo.



Obiščite našo spletno stran



Obiščite spletno stran platforme za pravičen prehod



Naročite se na naše novice



Obiščite naše kanale družabnih medijev

exchangeEU je del Pobude za [premogovne regije v tranziciji /CRIT](#)